

مذاکرات روز شنبه

۱۹ شهر ربیع الاول ۱۳۲۶

دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه ۱۹ را آقای میرزا مرتضی قلی خان قرائت کردند.
رئیس - امروز وزراء مجلس خواهند آمد از برای توضیح مطالبی که خواسته شده و این هم دستخط مبارک اعلیحضرت ملوکانه است که در جواب لایحه مجلسی که روز عید تقدیم گردیده صادر شده محض اطلاع قرائت میشود.

دستخط همایونی

مجلس شورای ملی شرحی که مبنی بر تبریک عید سید میلاد حضرت ختمی مآب سلام الله علیه اظهار داشته بود بیه رسیده موجب نهایت خوشنودی و مسرت گردید ازینات خالصانه و کلای صدیق همیشه خاطر ما کمال رضا مندی را دارد و در ابراز خلوص و حسن عقیدت که همواره اظهار داشته اند اسباب ازدیاد ملاحظت قلبی ما فراهم شده از حضرت احدیت خواهیم که در پیشرفت مقاصد عالی مجلس شورای ملی و بروز و ظهور همراهی با قوانین آن و غیر عموم ایران و آسایش اهالی توفیق مرحمت فرموده و بسط همایون ما این فیض و رحمت را حواله فرماید و امید است انشاءالله تعالی در پیشرفت این خیالات و مقاصد عالی دقیقه غفلت و فرود گذار نشود با مزید مرحمت مکتونه ضمیمه همایون مینت این عید سعید را بموم و کلای امین خیر خواه و کفایت ملت ایران از خداوند متعال جلت عظمته خواهیم.

شهر ربیع الاول ۱۳۲۶

رئیس - پرروز هشتی که عبارت از بی دوازده نفر باشد از طرف مجلس مقدس جهت عرض تبریک به بعضی اعلیحضرت همایونی شرفیاب شده بوده حضوراً خیلی اظهار مرحمت و ملاحظت فرموده و مخصوصاً فرمودند که بموم و کلاهی تقدیم ملوکانه ابلاغ شود.

(عموماً اظهار تشکر نمودند)

رئیس - خوب است تا وزراء نیامده اند شروع بانتخاب دوفتر و کلاه یکی بموش جناب احتشام السلطنه و یکی هم عوض محقق الدوله بشود.

احتشام الاطباء - حاجی محمد حسین وکیل بجنورد نهماه است رفته و از آنجا نوشته اند که عوض از انتخاب شود و خودش هم کتبا و تلگرافاً استفا نامه فرستاده است باید عوض او هم انتخاب شود و یکی هم وکیل کرمانشاه است.

رئیس - این مطلب را بکروزی مذاکره میکنیم تا معلوم شود که صد و کلای متونی و غایب چند نفر است و چیست و قرائی گذارده می شود و الان هم در هیئت رئیس مشغول این مذاکره هستیم.

آقای حاج امام جمعه - چند دفعه اینجا انتخاب وکیل شده اما گویا مراعات ترتیب نظام نامه انتخابات نشده زیرا کدر نظامنامه انتخاباتیاب نوشته شده است که اگر استعفاء وکیل پیش از شش ماه بانتصابی مدت دوره انتخاب مانده باشد مجلس باید عوض او را انتخاب نماید و این ترتیب رعایت نشده و دیگر اینکه صحت نفر وکیل برای طهران نوشته شده بود و حالا هم همان صحت نفر است چون در سابق که مذاکره شد گفتند صحت و شش نفر است ولی شش نفر در نظامنامه نوشته نشده در این صورت

نفر سکه شود اما ضرابخانه اداره است که دخل و خرجی دارد چنانچه یک وقت پانزدهم روز توابع مزارع داشت ولی چون دفعه شده حالا بعضی هزار تومان رسیده است و حالا باید معلوم شود که انفره بودن بهتر است یا مفاطمه اگر اداره بهتر است باید از ممبر ضرابخانه نوشته گرفته شود که خرج تراشی نکنند و اداره کنند و اگر مفاطمه بهتر است باید طناً مجلس مفاطمه را تصویب کند و ملاحظه کثرت فایده شود بهر حال با اداره یا مفاطمه باید جلوگیری کرد که قلب نشود و زیادی سکه نکنند.

احسن الدوله - در همه جا ضرابخانه اداره است و بادوات است اما از آنجا که مالز تبلی هیچ کار نمیکنیم تا حال ضراب خانه برای دولت هیچ فایده نکرده و همه شعبه بوده حالا اگر باز مثل سابق است همانطور مفاطمه شورا و الا جناب صنیع الدوله وزیر با علم هستند و اگر میتوانند باید اداره کنند.

آقای شیخ محمد علی - این حرف که فلان وزیر با علم است مانع از اینست که بگوئیم و نباید علم کسی اعتماد کنیم ما اگر وزیر با علم را خاستن ندانیم احتمال خطا باو که میتوانیم بدهیم و اینست که میگویند مجلس امتیاز داده در خارج ضمیمه بودم حالا معلوم شد که کمیسیون یک کافزی نوشته و این امتیاز نیست که مجلس را متهم میکنند بهر حال اداره مفاطمه باید و کلا در این باب تأمل نمایند و بعد بیایند مذاکره نمایند و باید مدافعه شود که زیاد از میزان احتیاج وقت سکه نشود تا اسباب ضرر گردید چنانچه در مسئله پول سیاه چه ضرر باشد میبایست ولرد آمد.

مخیر الملک - این که بنده عضویت کمیسیون مالی را قبول نکردم ملاحظه این بود که برادرم وزیر ماله بود و اینکه ریاست مجلس را قبول نکردم ملاحظه این بود که در برادرم وزیر بودند کلمه صباه اسباب بعضی خیالات برای مردم بشود و طرف داری هم از کسی نمیکنم و میگویم حق مجلس این است که از وزیر مسئول توضیح بخواهد بیش از این در این خصوص مذاکره شود.

آقای سعید حسن ققی زاده - این جا چند روزی مذاکره از انتظام داخلی مجلس بود چند روز هم موضوع مذاکرات همین بود و بعد از هیجان آنهم تمام شد استعدا این که این لویای قبل از وقت اطلاع داده شده و بعد به مجلس بیاید تا انتظام باقی باشد ولی متأسفانه دو هفته است مجلس هیچ انتظام ندارد.

رئیس - موضوع بحث ماهیان قانون انجمن تجارتی بود ولی بعضی از لویایح است که بطور فوق العاده مجلس می آید و این لایحه را هم پانزده نفر از و کلا مهر کرده و تا کید کردند که فوراً باید خوانده شود و موضوع مذاکره نیست فقط محض این است که آیا رجوع بکمیسیون شود یا نه و روز سه شنبه هم وزیر داخله و وزیر امور خارجه و وزیر ممالیه احضار میشوند برای توضیحات این مطلب که کوره و موضوع بجهت همان قانون انجمن تجاری در خصوص کلاسهای مدرسه فلاحت و کثرت مسیو داشر که سرآمده است رسیده و برای اطلاع قرائت میشود. (مجلس ختم شد)

نفر از و کلا اعضای کرده اند قرائت خود قرائت شد قریب باین مضمون که آیا ضرابخانه اداره شود بهتر است یا مفاطمه داده شود دیگر اینکه در صورت مفاطمه باید با اشخاصی مشیر کثرت نمود و دیگر اینکه شرط شده که از دو گروه بیشتر سکه نزنند و یکسانیکه از ایشان بیشتر فایده عاید میشود داده شود.

حاج محمد علی آقا - از زمان مرحوم امین الدوله این گفتگوها بود و تفرار شد ضرابخانه بسته باشد و بوقوع لزوم باز شود و سکه زده شود.

آقای سعید حسین - کلیتاً بنا بود دو گروه نقره وارد شده و سکه شود و از دو گروه هفتصد هزار تومان سکه شده باقی مانده سیصد هزار تومان و حالا این گفتگو برای آن سیصد هزار تومان است و ظاهر آن دو گروه دو گروه و نیم میشود و مفاطمه دو گروه و نیم سکه کنند اشخاصی که امتیاز گرفته اند میگویند هزار تومانی چهل و هشت تومان میدهم مزارع هم بدهد خود من صاحبان نقره می گویند هزار تومانی پنجاه تومان میدهم مزارع بدهد خود بان وزیر ماله میگوید بان اشخاصی که امتیاز گرفته اند دادام رئیس ضرابخانه و صاحبان نقره هم بآنها نقره نمیدهند.

وکیل التجار - در مسئله امتیاز سکه زدن دو گروه گذشته و مذاکره اش فایده ندارد حرف در تفاوت سکه است اما در اصل نقره در اینکه نباید گذاشت بیش از این مبلغ وارد کنند حرفی نیست و باید نقره قیتمش از روی اسکناس و منات معین شود که ضرر بدولت و مملکت وارد نیاید.

آقای میر عماد - مجلس که این امتیاز را نداده است رئیس کی داده.

وکیل الرعایا - مراد از این لایحه این است که ضرابخانه را مفاطمه بدهیم یا نه و عقیده بنده این است که هیچ اداره را نباید مفاطمه داد بلکه اشخاص با شرف را باید پیدا کرد و مشغول بکار نمود اما این ها نقره را به بیست و یکشاهی قبول کرده و چهل و هشت تومان میدهند و بیش از این هم عمل ندارد و کمیسیون در جواب وزیر ماله نوشته است که بهر کسی اطمنان دارد بدهیم معین نکرده است یکی باید داد اما اگر کسی می گوید از عمل صحیح بیشتر از این در بیاید باید بیاید مثال بهدار.

مخیر الملک - این گفتگو معلوم میشود که بین دو دسته است که یکدسته میخواهند بیشتر سکه کنند بیشتر میدهند یکدسته میخواهند کمتر سکه کنند و عقیده من این است که این مطالب موضوع بحث مجلس نیست باید از وزیر ماله پرسید که چرا بآنها داده اند و بآنها نداده اند و باید در این باب از او توضیح خواست.

مؤتمن الممالک - آنچه در این خصوص از لویایح نوشته اند نمیخواهم عرض کنم ولی عرض میکنم آن کسی که میگوید چرا بان کسی که زیاد تر میداند نداند معنی این است که زدی و قلب زیاد تر نمایند و هیچ ممکن نیست که عمل صحیح کنند و چهل و هشت تومان بیشتر بتوانند بدهند و اشخاصی که میگویند ما بیشتر میدهم بخیال این هستند که نقره بیشتر وارد کنند و این خود خرابی مملکت است.
آقای میرزا فضلعلی آقا - همه میدانند که نقره مقرر بیشتر سکه شود ضرر مملکت بیشتر است و هر چه در ماه مبارک رمضان این داده شده بایهمان

اگر شصت نفر موجودند دیگر لازم باانتخاب وکیل دیگر نیست دیگر آنکه آن وکیلی که از وکالت افتخار داده یا فوت نکرده عوض او که انتخاب میشود باید از اهل همان ولایت یا ایالت باشد این مطلب هم رعایت تشده .

رئیس - این دوفتر که میخواستیم انتخاب نمائیم عوض دو نفر وکیل طهران است که یکی جناب احتشام السلطنه و دیگری محقق الدوله است .

آقای میرزا افضلعلی آقا - اینکه جناب حاجی امام جمعه گفتند صحیح است که در نظامنامه انتخابات برای طهران شصت نفر وکیل نوشته شده ولی در قانون اساسی کلمه شصت و آن این است که عده وکلا یکصد و شصت و شش نفر بموجب نظامنامه انتخابات خواهد بود و در این نظامنامه انتخابات نوشته شده یکصد و پنجاه و دوفتر معلوم میشود که فقط استثنایی در جمع اسامی وکلا شده است .

وکیل الرعایا - در مسئله که آقای حاج امام جمعه گفتند ازماه ذی حجه تا اوایل محرم مذاکره آن شده است یکی از آن صورتهای مجلس اگر دیده شود دیگر محتاج باین مذاکرات نخواهد بود و مسلم شده است که هر وکیلی که استعفا داد مجلس باید عوض او را انتخاب نماید .

سیدالحکما - آقای حاجی امام جمعه دو مطلب بیان کردند یکی از اینکه وکلای طهران شصت نفر یا شصت و شش نفر تصویب شده اما آنوقت که بلاک و اعیان و اشراف حق شش نفر وکیل دادند معلوم شد که وکلای طهران شصت و شش نفر در جمع نوشته نشده آمدیم در سر مطلب شصت نفر فعلا پنجاه و هفت نفر موجودند پس در این صورت شصت نفر هم تمام نشده .

آقای شیخ محمدعلی - حالا که این دوفتر وکیل انتخاب میشوند آیا با اکثریت تامه خواهد بود یا اینکه نسبی انتخاب میشوند مناط کدام یک باید باشد

رئیس - در سابق این مذاکره شده که به اکثریت تامه یا نسبی است چنانچه در سابق هم وکلا انتخاب شده اند حالا هم از روی همان قرارداد رفتار می شود .

آقای سید حسن تقی زاده - ما هر چند گاهی میائیم اینجا وکیل انتخاب مینمائیم عوض متوقی یا مستعفی خوب است یکدفعه صورت اسامی تمام این وکلا که استعفا دادند یا فوت شده اند یا اینکه رفته اند و از موقع اجازه آن ها گذشته استخراج شده یکدفعه انتخاب شود مثلا چندی قبل در باب مؤیدالوزراء وکیل کمران شاه گفته شد که عوض او از انتخاب شود از همان ولایت و بهمین ترتیب باقی مانده و دیگر اینکه سؤال مینمائیم آیا از محقق الدوله رسماً استعفا نامه رسیده است یا نه رسیده اگر نه رسیده و ناخوش است باید باشد تا حال او خوب شود .

رئیس - استعفا نامه از ایشان رسیده و ندیده ام

و در باب مسئله اولی هم صحیح می گویند و هیئت رئیسه هم مشغول همین مذاکره بودند که عده تمام وکلای از مسئولین و نمایندگان معلوم نمایند وکیل انتخاب شوند ولی میدانید که کمیسیون مالی نامی نیست و باید اعضاء آن تشکیل بشوند که مشغول کار شوند آن بود که در مجلس مذکور شده که عیالاً این دوفتر انتخاب بشود حتی الامکان کسی انتخاب

شود که در کمیسیون مالی هم مشغول کار باشد .
وکیل التجار - در اکثریت نسبی بصورت مجلس های چندی قبل اگر رجوع شود معلوم میشود خیلی مذاکره شده و معین شد که اکثریت تامه است و دیگر در باب محقق الدوله که آقای تقی زاده گفتند آیا استعفا داده اند ظاهر لازم با استعفا نیست و صاحب این مرض مستعفی است .

جسام الحکما - گذشته از قانون که باید این دو نفر انتخاب شوند خدمتی در کمیسیون مالی بنمایند بنده چند نفر را که اهل این شهرند و قابل ولایت میباشد و آن ها را می شناسیم هر گاه اجازه بفرمائید اسم ایشان را برده معرفی نمایم .

(اشخاص ذیل را معرفی کردند)
(مرزا سلمان بیان السلطنه) (مرزا سلیمان خان)
(دبیر الملک) (مصطفی قلیخان)

آقای سید حسن تقی زاده - اینکه فرمودید در مسئله آخری که این دوفتر انتخاب شوند برای کمیسیون مالی قانون نامه جوامی نیست و لزوم ندارد و اینکه گفتند مرض محقق الدوله مرضی است که او مستعفی است بنده عرض میکنم اگر چنین است باید تصدیق در این خصوص از دکتر به مجلس ارائه بدهند که بدان وسیله محقق الدوله مستعفی باشد و اینکه بعضی اشخاص معرفی شدند برای انتخاب بنده اعتراض دارم که نباید اسم برد زیرا که رأی مخفی را متزائل میکند .

رئیس - انتخاب این دوفتر حتماً از برای کمیسیون مالی نبود بلکه گفته شد حتی المقدور اگر اشخاصی باشند که بتوانند در این کمیسیون خدمتی بکنند انتخاب شوند بهتر است حالا رای هر کس آزاد است هر کس را میخواهد می نویسد (در این موقع ورده

برای اخذ رای جهت انتخاب دو نفر وکیل یکی عوض احتشام السلطنه و یکی عوض محقق الدوله منتشر شده و اخذ رای شده (آقای مرزا سلمان بیان السلطنه) با ۷۶ رای انتخاب شدند (و آقای ساعد الوزاره) با ۹۹ رای چون در باب آقای ساعد الوزاره مذاکره شد که با اکثریت تامه انتخاب نشدند باید تجدید انتخاب شود فرار شد که در جلسه دیگر تجدید انتخاب شود)

رئیس - چون هیئت وزراء برای دادن توضیحات آمده اند انتخاب اعضاء کمیسیون مالی و خارجه بمانند از برای روز دیگر .

رئیس التجار - در باب یک نفر دیگر که با اکثریت تامه منتخب نشده خوب است دوباره انتخاب شود

رئیس - در چندی قبل در این باب مذاکره شده است صورت مجلس آن روز را ملاحظه می نمائید و حالا آقای رئیس الوزراء را که زحمت داده بودیم بر حسب خواهش اسدالله میرزا برای توضیح چند مسئله با هیئت وزراء تشریف آورده اند خوبست سؤالاتی که دارند توضیح بخواهند .

اسدالله میرزا - حضور هیئت محترم وزراء زحمت داده شد برای چند فقره توضیحات ولی آنچه راجع ببنده است عرض می نمایم که مسئله سرحدی امروز از مسائل مهمه است از قراریکه شنیده شد سالدات روسی از سرحد خودشان تجاوز نموده اند فوجی یکوا از آنها جلو گیری نموده و عده از طرفین مقتول شده اند بعد سالدات های روسی تجاوز کرده به بیله سوار آمده و عده را کشته حتی گمرکخانه را هم آتش زده اند اگر این مسئله حقیقتاً یا بطور است

که شنیده میشود این گونه واقعات ناگوار با آن مناسبات دوستی بین دولت عذبه و دولت امیراطوری روس خیلی بیهوده است .

وزیر امور خارجه - این خبر در چندی قبل بما رسیده و در این خصوص سؤالات از سفارت شده اظهار داشتند که از طرف ایسل شاهسون فوجی یک نو نسبت ببقعه روس تعدی شده از آن طرف سالدات روس برای رفع تعدی تصادف با شاهسون ها نموده و یک نفر صاحب منصب روس و چند نفر دیگر از سالدات مجروح شده اند وزیر مختار روس در دربار اظهار داشت که از برای جلوگیری از این تعدیات ناچاریم که اقداماتی بشود ولی بعد از مذاکرات لازم دانسته که از برای انتظام آن حدود سوازی فرستاده شود تلگرافی با آذربایجان شده غفارخان سالار موقر با چهارصد سوار کشیک خانه بروند بسرحد از دلیل برای انتظام آن حدود او هم حرکت کرده تلگراف از او بپنجاه رسیده در این بینها باز تلگرافات دیگر آمده که از طرف سالدات روس تعدی تجاوز بیله سوار ایرانی شده و جمعی هم کشته شده اند و گمرکخانه هم آتش گرفت رئیس گمرکخانه بیله سوار بناهنده بگمرک خانه روس شد بعد از وصول این تلگرافات مراتب سفارت اظهار شد

سفارت چنین اظهار داشته و جواب دادند که از این ترتیبات اطلاع نداریم باید تحقیق شود حالا مشغول مذاکره هستیم و هنوز رایورت مفصلی از آنجا نیامده است که مطابق بخواهی منکشف شود منتظریم که از سالار موقر بعد از ورود و تحقیقات صحیحه رایورت صحیحی آمده آن وقت مذاکره شده رفع این گفتگوها شود

اسدالله میرزا - از فرمایشات جناب وزیر امور خارجه چنین مفهوم می شود که این مسئله دو فقره است یکی اینکه سفارت روس تشکی می نماید که بدو از طرف سوازه های شاهسون ایرانی تخطی شده است و حال آنکه ما از خارج می شنویم که از طرف سالدات روس تخطی شده تا بیله سوار آمده اند

پس مجلس نمی تواند در این باب راضی شده رای بدهد باید صبر نماید ب همان طور که جناب وزیر امور خارجه گفتند تا تحقیقات کامل بعمل آید

وزیر امور خارجه - بلی چنین است .

مستشار الدوله - یک تلگراف دیگری این ایام از نسوان آستارا رسیده بود که سالدات روسی مردهای ما را کشته اند و ما را هم حبس کرده اند و در اول تلگراف استغلاص خودشان را خواسته بودند گرچه در این گونه تلگرافات گاهی اغراق می شود ولی کلیتاً این مطلب بی اصل نیست از آتش گرفتن گمرکخانه معلوم می شود که عده در آنجا پشاهنده بوده و متوجه می سازم خاطر وزیر امور خارجه را که در سرحدات آذربایجان خصوص اردبیل در بعضی اوقات اگر شاهسونها بطور دزدی تخطی مینمایند در مقابل این تجاوز دزدی نباید سالدات منظم دولت روسی تجاوز کرده مشغول قتل و غارت شوند و گمرکخانه را آتش بزنند تخطی شاهسونها بطور دزدی است تا از طرف سرحد داران دولت روس تخطی نظامی رسمی شده که سالدات و صاحب منصب منظم تجاوز کرده و هیچ وقت نمی توان این تجاوزات رسمی را با تجاوزات دزدی جا هلاکه مقایسه نمود

۱

اسدالله میرزا - بنا بود که چندی قبل وزیر امور خارجه در باب سیمی که دولت انگلیس از تقسیم بنا بود به بندر عباس متصل نماید در صورتیکه هفتاد هزار روپیه از دولت ایران گرفته بودند توضیح بدهند که چرابند از تمام این سیم بامورین دولت ایران حق صفایه نمیدهند.

وزیر امور خارجه - این مطلب از روی یک قرانامه است که در میانها رد و بدل شده است و صورت تمام قرانامه ها را هم داده که چاپ نمایند در این خصوص قرار شد که یک مجلس مرکب از رئیس تلگراف خانه بامورین این عمل و نماینده از طرف سفارت انگلیس نموده تحقیقات صحیح بعمل آید بعد از آن مراتب را اظهار خواهم نمود.

اسدالله میرزا - کجا میکنم این مجلسی را که میفرمائید نهایت لزوم ردا داشته باشد که از طرف سفارت و کسانی هم که لازم است بامورین مجلس نموده تحقیقات بعمل آمده بعد از آن توضیح بفرمائید **رئیس** - جناب رئیس الوزرا هم میخوانند توضیحاتی بدهند در خصوص سئوالاتی که آقای تقی زاده داشته اند.

آقای سید حسن تقی زاده - اول اجازه دانه شود که در مقابل سئوالات سر کار اسدالله میرزا یک نکته عرض نمایم مگر در این مطلب را در کمیسیونها بجناب وزیر امور خارجه عرض کرده ام و حالام در مجلس هفتی عرض میکنم از اظهارات وزیر امور خارجه چنین فهمیده شده است وقتیکه از طرف ایران تخطی بشود سفیر دولت روس وزیر امور خارجه اظهار نموده داخل مذاکره میشوند وقتیکه هم که از طرف دولت روس تجاوز میشود از وزیر امور خارجه سفارت روس اظهار داشته داخل مذاکرات میشود و حال آنکه همانطور که دولت روس توسط سفیر خود که مقیم این پایتخت است داخل مذاکرات میشود همین قسم هم وزیر امور خارجه ایران اتفاقاً برخ میدهد باید توسط سفارت ایران مقیم پترز بورگ گفتگو نموده با دربار امپراطوری داخل مذاکرات شود و بیش از این قلا نمیتوانم توضیح بدهم این ترتیب بشئون دولتی ما بر میخورد.

وزیر امور خارجه - فعلاً مشغول تحقیقات میباشد که بعد از تحقیق البته همین ترتیب داخل در مذاکرات خواهیم شد.

آقای سید حسن تقی زاده - یکی از سئوالات بنده از جناب وزیر داخله این بود که چون این قرن را قرن چهاردهم هجری و قرن عدالت و قرن نابود شدن ظلم میدانیم در چنین قرن اعظم الدوله نایب - الحکومه کرمانشاه در روز روشن کاری کرده که در هیچ زمان توحشی چنین عملی از هیچ وحشی بروز نکرده است در یکی از روزنامه های روس شرحی از تعدیات و ظلمهای او را نوشته و ترجمه هم شده است مجلس ملی که نماینده ملت است در این باب بحث این بود که داد و فریاد نمایند بنده از چندی قبل این مطلب را حاضر کرده بودم که از جناب وزیر داخله توضیح بخواهم اعظم الدوله یک نفر حسن نام پسر کما تفروشی را در روز روشن آورده با حالت او را کشته در صورتیکه مادرش از عقب او آمده و چون پسر خود را کشته دید روی نش او افتاده و از خون او آخامید. روانه شده در کوهها افتاده. تفصیل این واقعه در روزنامه حقوق درج شده یقیناً بنظر جناب رئیس -

الوزراء رسیده است او اشخاص دیگری را هم که کشته است عکس آنها را هم حاضر دارم آن روزنامه و این عکسها را خدمت شما میدهم ملاحظه فرموده معلوم شود که چه ظلمها کرده است در این صورت خوب است که این حاکم را ببینند که کفایت او زیاد از حد است بعد از تحقیق چنین شخص ظالمی را با مجازات برسانند تا مدتی شود که دوره توحش نیست و عصر تمدن و عدالت است.

رئیس الوزرا - آن روز اولی هم که راپورت داده اند که آقا رحیم رادمن توب گذاشته حال نمایانم رئیس تلگرافخانه آنجا هم عمداً یا سهوا راپورت نداده از خارج که شنیدم تلگراف کردم که هیچکس این کار را نکرده است که تو کرده و البته باید مجازات شوی و همینطور بر رئیس تلگراف خانه هم تلگراف کردم که چرا این مسئله را راپورت نداده و هنوز جواب آن نیامده و بعدا هم جدید هم سپرده ام که او را تحت الحفظ روانه طهران نمایند که در دیوان خانه عدلیه استنطاق شده و بمجازات برسد و حالام اقدام خواهد شد.

آقای سید حسن تقی زاده انشاء الله همینطور که میفرمائید اقدامات وافی خواهد فرمود عرض دیگر بنده هم در باب کردستان است که سردار افخم ککار با عمال سابقش نداریم که چه بوده و بطوریکه در روزنامه معاکمات در استنطاق مقتدر نظام نوشته شده معلوم میشود که معرک بوده در روز جشن ملی مجلس جشن را بهم زده و دوازده نفر را بکشته روزنامه هم حاضر است اولاً اگر این نسبتها صحیح نیست چرا باید در روزنامه معاکمات که نیم رسمی است درج شود و این استنطاق تمقیب نشود اگر هم معلوم بشود لاقول متهم است و این طور اشخاص متهم را چرا باید مأموریت داد و ولتی ندارد غیر از اینکه شب عید بوده و تمام حکام متزلزل بودند و آنکهی ثن الملک که همه کس از او رضایت داشت و آدم خوبی بود چرا باید معزول شود.

رئیس الوزراء - سه تلگراف استعفای ایشان آمده است که صورت یکی از آنها را گفته ام بیاورند ببینند خود ثن الملک آدم کافی خوبی است لیکن حالا حکومت کردستان باید نظامی باشد که بتواند اردوئی که در آنجا تشکیل میشود منظم بدارد و آنکهی این شخص را هم می توان مثل زیاد این ایبه که حضرت امیر بنا به بدعتی حکومت دادند تصور نمائید.

آقای سید حسن تقی زاده - بنده با کمال اطمینان عرض میکنم که زیاد این ایبه ذخیره دوات را بقتل بفریخت.

رئیس - سئوال دیگر هم دارم **آقای سید حسن تقی زاده** - این سئوال بنده دیگر تفصیل ندارد و تفصیل آن از یکسال قبل مذاکره شده در باب امیر احمد و برادر سیددار که تمام اهل تنکابن اتصالاً جلوگیری از او کلا می نمایند و از تعدیات آنها شاک می هستند.

رئیس الوزراء - در باب پسر و برادر سیددار اگر ثبت تلگرافخانه را ملاحظه فرمائید خواهد دید که من بچه سختی پسر او را احضار کرده و او را حرکت کرده حالا گویا در الموت است شاید وارد قزوین هم شده باشد اما در باب برادر سیددار اختلافی ظاهر شد حتی بعضی از تنکابنی ها گفته اند که اعمال

امیر احمد باشد از این است همین قدر حاکم صحیحی فرستاده شود کفایت است معهلاً من ادرام اسکیدا خواستم و حاکمی هم مثل بدیع الملک که آدم درست کاری است معین کردم.

آقای میرزا فضلعلی آقا - در باب اعظم الدوله که فرمودند شئون او و پدرش سلب شده در ضمن این مذاکرات اسمی از پدرش برده نشده و نباید بتقصیر پسر شئون پدر هم سلب شود.

رئیس الوزراء - بلی چون او حاکم و مسئول کارها بوده و آنکهی این مطلب هم هنوز بدلیت نرسیده و مسلم است که بواسطه تصدیق دیگری کمیتر مجازات نخواهند داد.

رئیس - در باب اجراء قانون که جناب رئیس الوزراء نوشته بودند مدت تعیین شود گویا باید در این باب هم توضیحات خود را بفرمائید.

رئیس الوزراء - اولاً کاغذی بحکم نوشته شده که باید تمام این قانون اجرا شود و ثانیاً چون ممکن نیست که تمام مواد قانون فوراً اجری شود زیرا تا قانون بولایات برسد و ادارات داخله منظم شود و مردم اطلاع پیدا کنند باین جهت گفتیم یک مدتی معین شود که بتدریج این قانون مجرا شود.

وکیل التجار - گویا در مجلس هم مذاکره شده و همه کس میدانند قانونی که چهارصد یا نصد ماده دارد یک روز مجری نمیشود ولی قانون پس از اینکه بصحه همایونی رسید باید مشغول باجری آن شوند تا بعد از چندی تمام قانون مجری شده باشد و موادی که مانع دارند باید اظهار شود تا رفع مانع آنها را بنمایند مثلاً اداره پلیس یا فراسوران تا دایر نشود هیچکس نمی گوید قانونش باید مجری شود ولی موادی که مانع ندارد فوراً با اجرا شود.

مستشار الدوله - آرزوی من اینست که کرات زیاد مجلس هم این مطلب را احساس کرد که بعضی مواد این قانون تدریجی الاجرای است ولی بواسطه این مواد نمیشود مواد فوری الاجری را هم در عهده تعطیل گذاشت مقصود از حضور جناب رئیس الوزراء این بود که کمیونی دروزارت داخله ترتیب دهند این مواد را از همدیگر تفکیک نمایند هر کدام فوری الاجرات فوری بواقع اجرا بکنند و هر کدام تدریجی الاجرا است بتدریج اجرا شود که حکام بهانه بدست نیاورند که همه بتدریج اجرا خواهد شد.

آقای سید حسن تقی زاده - من هم تقویت می نمایم قول آقای مستشار الدوله را و میتوان این مواد را در تحت یک ماده سهل و آسانی جدا کرد که کدام یک فوری الاجرا است و کدام تدریجی الاجرا و این نظامنامه متضمن دو چیز است یکی تأسیسات و یکی احکام ممکن است که خیلی زود این مواد را جدا نمایند هر کدام احکام است فوراً بواقع اجری بکنند و هر کدام راجع بتاسیس است از قرار تاسیس اداره پلیس یا فراسوران و غیره سه ماه مدت قرار دهند اگر چه ما خودمان هم در این باب کوتاهی کردیم ولی دیگر بیش از این نباید مسامحه شود خوب است تلگرافی و اعلانی بتمام حکام بشود که احکام را که از قبیل جنبه و جنایات است فوراً اجرا نمایند بر فرض که ادارات و شعبات عدلیه و غیره هم تشکیل نشده باشد بر عهده حاکم است که اجرا بدارد و بتاسیسات و تشکیلات تامه مشغول شوند که پایه آن گذاشته شود.

رئیس - جناب وزیر مالیه هم که دعوت شد

برای توضیح مسئله ضرابخانه بود

آقامیرزا فضلعلی آقا - در مسئله ضرابخانه اسباب تشویش خاطر عموم شده که هر قدر نقره بیشتر سکه شود باعث ترقی طلا و ترقی طلا هم باعث ترقی اجناس میشود و باعث خرابی است و باین ملاحظه ضرابخانه را بستند ولی در ماه رمضان که جناب ناصر الملک بودند قرار شد دو کروار و صد هزار تومان سکه شود آیا همان مبلغ است که معین شده یا زیادتش شده

وزیر مالیه - ترقی و تنزل طلا و واسطه زیادی و کسی نقره مسکوک نیست و در این باب مکرر صحبت کرده ام و حاضریم که ثابت کنم ولی مجلس ملی لازم است که در باب مسکوکات مذاقه کند در ماه رمضان بانک شاهنشاهی و بعضی تجار خواستند نقره بیاورند و سکه کنند گفتند که یک کروار بانک شاهنشاهی بیاورد و سکه کنند و بعضی از تجار دیگر باز اجازه خواستند صد هزار تومان دیگر هم اجازه داده شد و قرار شد که تومانی ده مئقال سکه کنند تا چندی قبل که باز پنجفر از تجار از طرف مجلس نوشته آوردند که پنجاه هزار لیر هم بآنها اجازه داده شود ولی اورا هنوز امضاء نکرده ام اگر این پنجاه هزار لیر را هم مجلس تصویب کرده البته از آن ماخذ زیادتش میشود

آقامیرزا فضلعلی آقا - رقه کی از مجلس برای جناب عالی آمده

وزیر مالیه - تقریباً چهار روز پیش از این یک رقه از طرف مجلس آوردند که تصویب نموده بودند باسم از برای پنج نفر تجار که پنجاه هزار لیره نقره بیاورند و سکه کنند

آقا سید حسین - در باب دو کروار که فرمودید مجلس تصویب نموده همان طور که مذاکره شد در کمیسیون مالیه مذاکره شده و بر حسب ازوم اجازه داده شده اما در باب صد هزار تومان نه کمیسیون و نه مجلس اطلاع دارد و همچنین از باب پنجاه هزار لیره آن هم نه مجلس و نه کمیسیون مالیه اطلاع دارند اگر کمیسیون هم اطلاع داشت لابد راپورت نویس آن کمیسیون بمجلس اطلاع میداد و گمانم این است که مجلس بیش از دو کروار اجازه ندادند و نمیدهد و در باب باقی این دو کروار هم که صد هزار تومان است مشغول هستند که سکه بزنند اگر توضیحی در این باب لازم است بفرمائید

وزیر مالیه - اینکه مجلس پیش از دو کروار اجازه نداده است زمان وزارت بنده نبوده و آن صد هزار تومان را هم اوتانی که جناب ناصر الملک بودند در کمیسیون مالیه گفتگو شد اجازه داده شده و اما پنجاه هزار لیره را هم که هنوز بنده تجویز نکرده ام ولی در ضرب دو کروار جمعی عریضه به مجلس عرض کردند و خودشان آمده گفتگو کردند و بنده مداخله نکردم و بدو مسمد از مذاکرات زیاد گفتند که بعد

از وضع مخارج ما هزاری چهل و هشت تومان بدولت میدهم و کمیسیون مالیه هم در این باب تصویب نمودند اگر چه این کار کار مجلس نبوده و کار قومه مجریه است ولی در آن مجلس بطور غیر رسمی صحبتی کرده بودند بعضی شهادت و استحضار بعد از آن مذاکرات که گفتگو ختم و نوشته بودند و مهر کردند بجناب معاون الدوله گفتم که نفر ما باین اشخاص بدهد و اینها سکه نمایند لودر جواب گفت که من صبح نمی دانم برای اینکه کمتر از هزاری ده تومان مخارج ندارد و این اشخاص

چطور بهزاری هفت تومان قبول کرده و چهل و هشت تومان بدولت می دهند یقیناً این اشخاص نمیخواهند از جیب خودشان سربگذارند از این جهت باین اشخاص نباید داد و اینستطاب حق قومه مجریه است هر طوری که صلاح دیدند عمل خواهند کرد

مؤتمن الملک - فرمایشات جناب عالی صحیح است در باب تعیین اشخاص هم قرار شد که بهر کس حضرت عالی صلاح بدانید اجازه بدهید

وزیر مالیه - ضرابخانه یک هیئت رئیسه دارد ابد آن هارا تغییر ندادم ولی یک هیئت دیگری دارد که هیئت عامله است و این اظهار را هم من از ایشان می دانم که فقط ضرب سکه را بیک مبلغی می خواهند بگیرند و بجناب معاون الدوله نوشته ام که ضرابخانه را بترتیب سابق اداره نماید و البته هیئت مجریه مختار در تعیین اشخاص هست

آقا سید حسن تقی زاده - بنده مرجه فکر میکنم در باب ضراب خانه چیزی نمیفهمم گویا هیچ کدام را مجلس تصویب نکرده و حالاهم تازه گفته می شود که پنجاه هزار لیره اجازه داده شده خودتان بودید که در این باب مذاکره شد و تصویب نمیکردند در هر صورت دو کروار را با باید مجلس تصویب نماید یا این که وزیر مالیه خودشان اجازه داده و مسئولیت آن را بعهده بگیرند ولی ما همین قدر می شنویم که میگویند صد هزار تومان دیگر تصویب مجلس اجازه داده شده و در باب این پنجاه هزار لیره هم منشی لازم است که این تصویب را معلوم نماید و کمیسیون مالیه هم هر وقت اعتراض می شود دوازده نفری هجوم آورده رد می نمایند خوب است حالا که هیئت مقننه و مجریه حضور دارند در باب ورود نقره و سکه آن حدی قرار بگذارند

آقامیرزا فضلعلی آقا - عرض دویم بنده این است که ضرابخانه یک دخلی هارد تقریباً هزاری پنجاه و پنج تومان و یک خرجی دارد باقتضای وقت کاهی یازده تومان و کاهی دوازده تومان یازده تومان اینکه بعضی میگویند هفت تومان اینستطاب را باید مذاقه کرد که از چه راه است اگر از راه صحیحی باشد چرا نباید ملاحظه نفع دولت و ملت را نمود

وزیر مالیه - سکه دو قسم است یک سکه رایج است یک سکه برای رفع احتیاج مثلا در اروپا سکه رایج طلا و نقره سکه احتیاج است و در ایران سکه رایج نقره است و سکه رایج را در اروپا جلوگیری از ضربش نمی نمایند و سکه احتیاج را البته باید حدمعین کرد و اینستطاب هم صحیح نیست که میگویند بیش از این نباید نقره سکه کرد و این که فرمودید آن روز بنده بودم ولی بنده مسئولیت شخصی و اینکه چرا کمیسیون مالیه آن صد هزار تومان را تصویب نموده نمیدانم و پنجاه هزار لیره را هم که بنده تصویب نموده ام و اما اینکه اداره باشد یا مقاطعه البته باید اداره باشد و هر اداره که بطور اشاره باشد مسلم بهتر است ولی آنکسی که مشغول این عمل میشود اجرت میگیرد و بطور مقاطعه قرارداد می نماید و این منافات با اداره بودن ضرابخانه ندارد

آقا سید حسن تقی زاده - اولاً اینکه جناب عالی آن روز نزد کابینه ناصر الملک وزیر بودید و دیگر این که سکه نقره را باید محدود کرد و اگر یکوقت این پول رایج در مملکت ما محدود نبوده

اما امروز لازم است که محدود باشد زیرا که ضرب نقره زیاد اسباب خرابی مملکت است پس خوب است امروز قوه مجریه و مجلس برای تجدید این مسئله یک قراری بگذارند که هر روزی تجار داخله یا خارجه یک بهانه بکنند و نقره وارد نکنند تا اینکه سکه نمایند اگر صلاح دانستید از امروز قراری بگذارید که از آن حد تجاوز نشود

آقامیرزا فضلعلی آقا - در صورتیکه مقاطعه را در ضرب نقره تجویز میفرمائید خوب است اعلان شود که هر کس معتبر تر است باوداده شود

وزیر مالیه - اولاً اشخاصی که هفت تومان مخارج را معین کردند قدری اسباب تعجب بود و حالا کسانی که کمتر مخارج را باز زدند کرده اند بیشتر اسباب تعجب میشود و انگهی قوه مجریه نمیتواند یک اداره بزرگی را معطل کند برای این جزئی تفاوت و البته بهر کس صلاح است داده خواهد شد

حاج سید عبدالرحمن شهشانی - اولاً سؤال میکنم این تصویب کمیسیون مالیه مسئله دو کروار نقره را آیا تصویب مجلس است در صورتیکه تمام عقلا میدانند که اگر کسی ده مئقال نقره وارد کند ده مئقال نقره ضرر باین مملکت میزند و حال خود وزیر مالیه میفرمایند که در تمام ممالک پول رایج طلا است و نقره پول احتیاجی است و در اینجا پول رایج طلا بوده است حال یکوقتی سابقین هم میزان پول طلا بوده است و حال آنکه در ایران بجهت دخل خود تر تب غلطی بیش آورده اند نباید حالا هم معمول باشد و باید ترک شود

وکیل الرعایا - این که گفته میشود ضرب صد هزار تومان نقره تصویب ناصر الملک بوده بنده عرض میکنم که ابدا ربطی بانصر الملک ندارد بعد از او بود و این مسئله دو کروار هم در مبارک رمضان از بانک شاهنشاهی اظهار و گفتگو شد و ناصر الملک ربطی نداشت و کسیکه چه چیزش را در وی نا گذاشته نباید نسبت این کار باوداده شود

مذاکرات روز سه شنبه
۲۱ شهریور الاول ۱۳۲۶
دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز ۳ شنبه ۱۹ رانامبرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند
رئیس - این خلاصه صحیح است بانه هر کس ایرادی دارد اظهار نماید
وکیل الرعایا - بنده مجلس را این طور تصور میکنم که سه ربع از کلا و تکیه که در یک جای معینی جمع شده حاضر باشند آن وقت میتوان اورا مجلس گفت و برای بدهد و آن جای معین هم اینجاست پس تصویب و اجازه ضرب سکه دو کروار نقره در اینجا نشده و باید در آن صورت مجلس توضیح بشود و در باب صد هزار تومان هم در ماه رمضان و زمان ناصر الملک نبوده در اواسط ماه ذی الحججه بود که گفتند این صد هزار تومان تصویب شد در باب آن دو کروار که پریروز صحبت شده بود و جناب صنیع الدوله انکار داشتند که من داخل در مذاکرات نبودم بنده نفواستم عرض کنم ایشان داخل در مذاکرات بودند و تصویب هم کردند و جناب ناصر الملک در این خصوص آنچه لازمه صمی و کوشش بود نمودند و این صد هزار تومان در اواسط ماه ذی الحججه بود که بهشت هزار تومان تفاوت قیمت